



ISSN-0235-1366

Селалад

6+

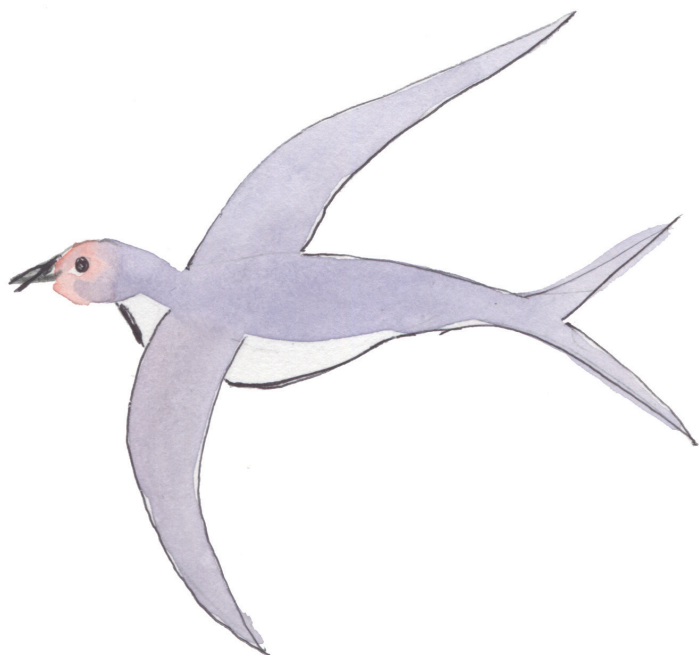
selaad.ru



№ 5 (394) 2026
Майтсела бутт



Хьоашаланаькъан лаьла

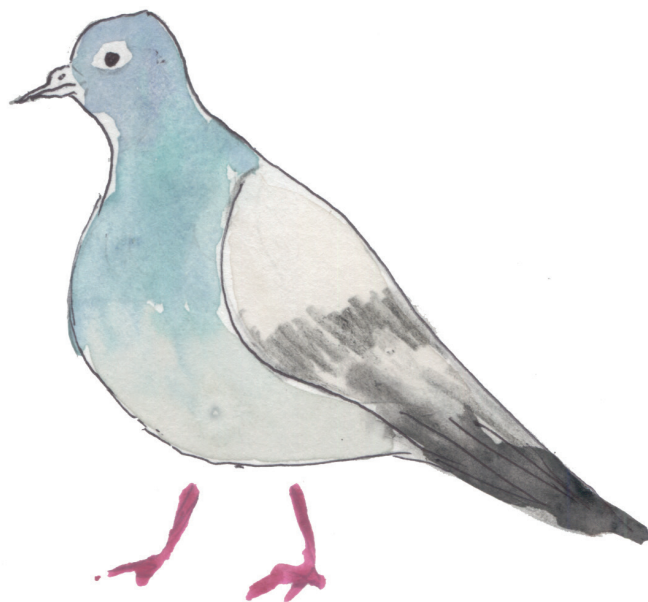
Члагарг

Члагарг, члагарг,
 Кюдилг-тукарг,
 Тукарг-кюдилг
 Да хьа цюгилг.
 Члагарг, члагарг,
 Хлай кляд - кхалинг,
 Дай хьетт, морхилг
 Я хьа боккхарг.
 Члагарг, члагарг...
 Са са хьогарг,
 Са дог лабарг
 Да хьо, члагарг!

Гудантанаькъан Д. сурташ

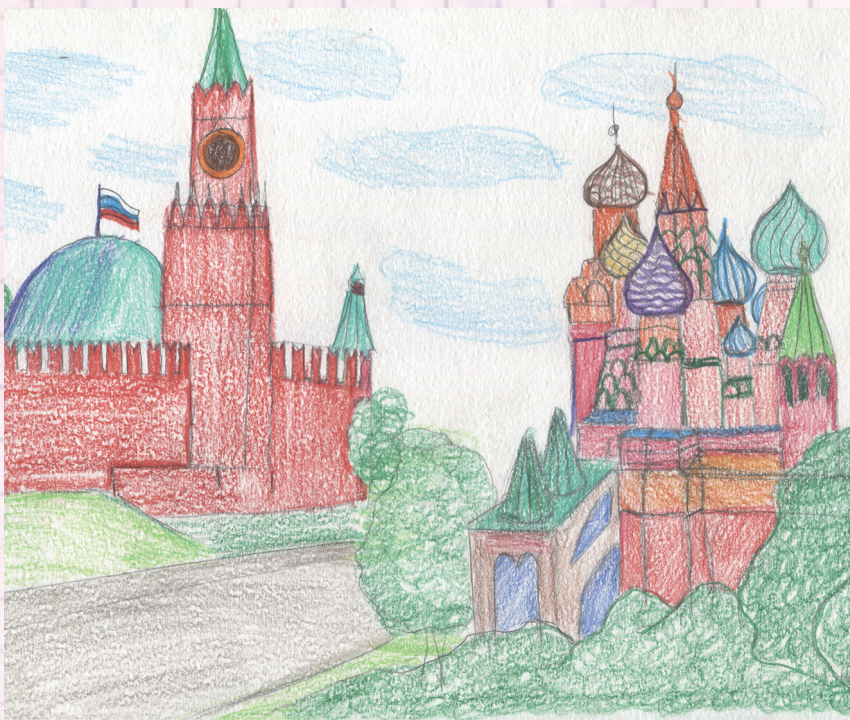
Кхокха

Ва соагара лаьча, -
 Оалхазарий баьчча!
 Хьо ма кхеста са галий тла,
 Са галий тла кхокха багла,
 Дошо я цун кхалкхеи фоарти,
 Сона безаш ба из члоагла!
 Ца! мара бац са кхокха.
 Ца! мара бац са кхакха,
 Кхокхо сона илли оал.
 Кхакха тла со вижа улл.





Лисицкая Марияй сурт,
гI. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне»



Цхьорой Аминай сурт, гI. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне»

Хоза ГIалгIай МОХК

Дика ба хьо,
Хоза ба хьо,
ДогIа делхе, доалле дохк;
Нана я хьо,
Даьхе я хьо,
Дега беза ГIалгIай мохк.

ДоттагIал да
Хьа кьамашца,
Хье байзачоа сердал тел.
Яц хьоцара
ЦIаккха хадаш
Сона язъяь хинна кхел.

Хьа лоамаша
Дог Iоздоах са,
Мегарг мел дар сона хьех.
Хьох ца кьасташ,
ДIаух денош,
Аз сай ираз хьоца лех.

Хьо цаI мара
Бац са лаятта,
Хьол бочагIа хургьяц мотт.
Хьоца хилча,
Во мел долча
ХIамал ювл со даим кот.

Овшанаькъан Милатхан,
Сурхо тIара ООШ, 6 «а» класс.

Iарчакханаькъан Сали

Къарза, кързаде

Влаший тара а цхьа маӀан да аьнна а хеталу къарза, кързаду яхача шин деша. Цхьаболча наха иштта кхета а ду из. ХӀаьта а цу дешашта юкье цӀенхашттара башхало я. Фу яхилга да къарза, къаьрза? Из геттара дика кхетадайт аьнна хет сона гӀалгӀаша оалаш долча дешаша. Нагахьа санна саг ший вахара, дезала, боахама доал де ца могащ, наха юкье сийдоацача воале, боккхача ишташа оалаш хезад сона: «Дайна - ираз, къаьрза - бӀарг». Вешта аьлча, ираз а дайна, бӀарг са доацаш бисар да из. Цкъаза нийслу бӀарг кӀай тӀадена, бос байна, уне болаш, хӀама гуш боацаш, цу тайпарча бӀаргах оал «къаьрза бӀарг».

Къаьрза яхача деша са доацаш яха маӀан хилара тешал деш я Коазой Тимура яздаьча цхьан дувцара цӀи. «Берза кързар» яхаш да из. Хьун юкье шийна го мел баь бертий цхьан шалтаца йоаю цу дувцара турпал волча Бийберда. Хетаргахьа, автора аьнна «берза кързар» да берза ялар, са доацаш йисар яхилга. Цхьацца долча дошлоргаш тӀа кързар бӀаргаш шердалар, тӀадалар санна маӀан луш дӀаяздаьд (выпячивать, вытаращить), из нийса дац, аьнна,

хет сона. Иштта моттиг хилча, ала йиш я бӀаргаш кързаду, тӀакързаду. ЗӀамига волча хана денз, оалаш хезад сона: «Нанна тӀакьоарзабаь ши бӀарг жожагӀата цӀерах бага беза». Вай Дала лорадолда цу тайпарча хӀамах. Цун маӀан да, эгӀазваха нанна бӀарахьежача дезалхочун бӀаргаш жожагӀатен Ӏазапах кхувргда яхилга. Укхаз кързаду яхача деша маӀан да ала мегаргда лакхе вай хьоахадаьр (выпячивать, вытаращить). Вешта аьлча, къаьрзаи кързадуи яхача дешашта юкье белггалара башхало я, цудухьа уж нийса юкьекхувла деза бувцача метта а йоазонна а.

Массехк масал доаладергда вай кърза яхача дешаца. Масала, ала йиш я «БӀаргаш кързалцца хьога хьежаш ваьгӀар со». Укхаз цу деша маӀан да бӀаргаш кӀаьддаллалца, цар низ бовлцца, са доацаш уж диссалца яхар.

Кхьча тайпара а ала йиш я «Сов чӀоагӀа кӀаьдвенна; бӀаргаш, хӀама ца гуш, къаьрзадар са», «Лазаро гӀелварах, унахочун бӀаргаш вахара сийг боацаш, бос дӀабаха, кързаш латтар», и. кх. дӀ.



Бургац

Мларга тохе,
Халхайоал;
Из берашца
Даим хул.

Эглазйодац,
Яглац мух.
Цо, ца елхаш,
Хъабу болх.

Массанега
Из длакхоач.
Берригаш а
Боагла кач.

Берашцара
Къасташ яц.
Бераш доацаш,
Мегаш яц.



Вайна лазар
Гаьнадоаккх,
Дегла маьже
Мукъайоаккх.

Мекъал яйтац
Юхе цо -
Ловзаеча
Бургацо.

Бераш, дукхагла
Ловзалаш,
Болар кадай
Хургдолаш.



Гарчакханаькъан Сали

«Тхадар-м хувцалуц...»

Блаьсти хулача эргалонех дувцаш хиннаб дешархой.

- Шера эггара хозагIа йола ха я блаьсти, - аьннад хьехар-хочо. - Шеддар эргадоал, хувцалу. Алал, Яни, фу хувцалу блаьсти?

- Наьха ковнаш цIенлу, хувцалу, - аьннад дешархочо.

- Наьхадараш-м хувца ма лой. Шундар тIаккха?

- Тхадар-м хувцалуц, - яьхад Яне.



Жоп дала ховргдарий?

Хьехархо хиннав эпитетех дувцаш.

- Бераш, сенах оал вай эпитеташ? - хаьтгад цо. - Хьанна ховргдар цу хаттара жоп дала?

Класе гIолла дIа-юха хьежав Ини. ТIаккха кулг айдаьд.

- Алал, Ини.

- Цу хаттара жоп дала цхьаннена ховргдацар, - яьхад дешархочо.



ИбрахИма говзал

Цхъан хана жаIуй болча хьоашалIа водаш хиннав ираз дола ИбрахИм. Наькъ тIа латаш боаллаш кIайи Iаьржеи ши бIехал хиннаб. Цхъаннена шод теа, цIога духьиг даьккхад ИбрахИма. ХIаьта ужаш хиннад ши жин - цаI керастеи вож бусалбеи.

ЖаIуй болча фусаме чувахав ИбрахИм. Цига хиннад из цIога духьиг даьккха жин, цIазапIелг баьккха хиннад из. УстагIа бийнаб ИбрахИма. Ламаз эца ИбрахИм араваьлча, бертийи жIалеши хиннад Iехаш.

- Тховсара ираз доа ИбрахИм венав тхацига, - увгIаш хиннад жIалеш.

- Iуй Iобийшача, тховсара жа дуаргда, - увгIаш хиннай бертий.

- Жа даа яьхкача, оаха шо йоаергья, - увгIаш хиннад жIалеш.

Шийна бийнача устагIах ах устагIа цхъан гIийлача жIалена буабаьб ираз долча ИбрахИма. Цул тIехьагIа Iобийшаб берригаш а. Iурра жела йиьэ миIинге йиь борз йийна уллаш хиннай. Саи-саи жIале йоаяь уж, яхаш, шоайла кьувсаш хиннаб Iуй.

- Уж бертий ура а оттайийя, жIалеш тIахеца, царна юкьера бертий йоаяь жIали белгалдаргда шоана, - аьннад ИбрахИма.

Iуша теркал ца деш хиннача гIийлача жIале, тIакхийтта, фоартангара хьалаьцай борз, вожаш кхераденна дIалийлхад.



Оакхарий дов

Даднани баъхаб миска;
Дайна сиргилг, боргал, циск.
Етташ йорт, йоахаш лар,
Лийхар лаьтта дилцца глор.

- Кхы арабоаккхаргбац аз ког! –
Аьлар даде, дилла дог. –
Юдотта, йоккха саг, вайна чай,
Рузкъа хиннадац царца вай!

Лаьхача боргал, наьха циск,
Нани аралелхар, миска.
Уж доацилга хайча ший,
Бларгаш лешаш, дувлар хий.

Къайленашка хьежа нах
Биа баьлар сиргилга мах.
Дехкаш дол, хехкаш поал,
Сагийна хлама лелаш, оал.

- Циск дладахар диканна дац,
Сиргилг, боргилг-м хлама дергдац.
Нани, бехк ма баккхалаш сох,
Хьарам хлама даьллад шух!

Хьарам хлама хьокха ца деннилга,
Тешаш яр нани-миска.
Ценгахьа дерза маьрша доацаш,
Лелар сиргилг, боргилг, циск.

Къа ца хьийгача пайда хилац,
Маза бувзаш йоаллар гизг.
Ча а йоаллар, боангаш кийчъеш;
Лаца сиргилг, боргилг, циск.

Ча, борз, чхьаггалкх дар-кха даим,
Аькхе ухаш, цхьана леш.
Барт болча, аьттув хул-кх,
Оакхарий дар из кхетадеш.

Чхьаггалкх массаза санна цлувзар,
Борз беттага увлаш яр.
Дахчан маьнге тла хьанарьяьнна,
Ча, салолаш, уллаш яр.

Чано йоах:
- Со мецъеннай,
Тховсара хургда вайна той;
Йолле, чхьаггалкх, дла а яхе,
Хьабеха вай лоалахой!

Чхьаггалкх йода, цлог лохийца,
Лаьтта лохьекхалу бат,
Йода чхьаггалкх, чоабол ийца,
Тлолх мо юулл, ювхьаш, мотт.

- Ва, сиргилг, цлагла ий хьо?! -
Длачудетт чхьаггалкхо цлогла. -
Боргал, циск уллув долаш,
Хьога чано хьакхача йоах!

- Сийсара иййнаяр оаха чхьаггалкх,
Къаьна хиннад из цун дулх,
Кхехкадича, хьа ца доалаш,
Тхона хиннаб тийшаболх!

Имад яьлар:
- Чхьаггалкх юь оаш?!
- Цул чам болашагла хлама дий?
Чана, берза ма дарра хайча,
Мохкадергдар цар хьа ций!

Наькъа ена клаьд а енна,
Меца хургба из хьа кер,
Хьачуйоагле, дакъа дергда,
Тхоца дуаргда ла пхьор.

Едар чхьаггалкх, цлог чуделла,
Лаьтта ло ца кхеташ ког,
Йодар чхьаггалкх, унзарьяьнна,
Эккха санна детталора дог.

Чхьаггалкх ча йолча юхакхачар,
Дакъан санна бар цун бос,
Кегабенна бар цун лоткъам,
Цагаргаш мо глетта мос.

- Лоалахой ба вай члоагла бирса,
Цар хьадийцар юхадувца хац!
Чано аьлар, раьза йоацаш:
- Хьол эсалагла аькха дац!

Тийшача балха туп ма я хьо,
Цига ла дийцар хьанна хов?
Ча, борз хьайна уллув хилча,
Майра я хьо, доах ла дов.

Денал долаш я хьо, буозий,
Турпал я хьо, когашта мей.
Сиргилг йоалаеш, чехка йола,
Боанг йогларгья царна вай.

Борз длаийккхар сиргилг йоалае,
Йорт йихьар, сеттадеш гош,
Дика ховш яр борз къоал де,
Сиргилг яа яр из ловш.

Ча я члоагла шо дукха дезаш;
Кийчдаь ягла шоана той,
Фу деш дагла шо, хьа ца доаглаш?
Иштта хулий лоалахой?!

Длахододар хургда.



Харбаз чIоргах а яйзаяц, саг барзкъах а вайзавац.

Дукха хьаьший ихача коа буц яьннаяц.

Хьаьша - беркат, из дика вале.

Саг ала атта да, саг хила хала да.

Зизашта аре еза, адамашта паргIато еза.

Ценавар цIеро а воагавуц, бIехавар хиво а цIенвуц.

Саг дика вовз, Ia цунца дукха сискал йиаяле.

Саг везвер цун цIи яц, цIи езьер из саг ва.

Моаршал дувхарга хьежжа хатта, накъа хьаькъал-
га хьежжа ваккха.

Салиханов А.

Боканаькъан Къурейша Мустафа

ГІалгІай къаман кагийча наха юкъе, вайна ца а ховш, дукха денал дола, тІема говзал караерзаяь эпсараш хиннаб. Царех дуккхачар цІераш яйзар вайна, Украине СВО дІайолаенначул тІехьагІа. Царна юкъе ва тахан Россѣ Турпала дошо седкъаца белгалваьккха пхиь зІамига саг. Хала хете а, царех цаІ мара вайна юкъе вац, виьнена турпала цІи еннай, «валарца» яха дош тІа а тохаш. Царех цаІ ва Боканаькъан Къурейша Мустафа.

Денал дола вай мехкахо ваь хиннав 1986 шѣра маьцхали бетта 23 дийнахьа МагІалбика кхален СоагІапча оалача юрта. 2003 шѣра чакхйоаккх цо ше деша ваьгІа ишкол, цу хана денз Россѣ сийлахьча эскара мугІарашка волаш хьавенав. Юххьанца из деша отт Москверча лакхарча командни тІема училище, из толамца чакхйоаккх 2007 шѣра. ДІахо Мустафа амал де хьожаваяь хиннав Къилбаседа Кавказерча тІема куран даькъ тІа. Цига 2016 шерга кхаччалца цо тІема гІулакх дІахьу мотоиччархой бригаде, из дІаяьккхачул тІехьагІа, цох йисача 42-ча дивизѣ гІулакх деш хул вай мехкахо.

Мотоиччархой взвода командирагара дІаволавенна, мотоиччархой 71-ча батальона командир хул цох. ТІема гІулакх дика довзаш, дІахьош вола зІамига саг дикка лакхлуш хиннав тІема дарже. ЗІамагІа волча лейтенантагара дІаволавенна, эскара подполковникага кхаьча хиннав из. Инаралга кхача цхьа-ши гІа мара биса хиннабац цун эпсара новкъа. ТІема наькъо из кхийлав Нохчий Республѣке, ГІирме, 2022 шѣра денз Къурейша Мустафа дакъа лоацаш хиннав Украине дІахьош йолча СВО.

Денал долча эпсара денна хиннад дукха паччахьалкхен совгІаташ, царна юкъе я Къонахчала орден, «Майралах» йола майдилг, «ТІема гІулакх дика дІадахьарах», «ТІема амал тІехдика дарах» яха майдилгаш, кхыяраш. 2023 шѣра Россѣйски Федерацѣ Президѣнта Путин Владимира Амарца Боканаькъан Мустафайна лу РФ Турпал яха еза а йоккха а цІи, тІехьара (валарца) яха дош тІа-техе.

Подполковник Боканаькъанвар Украинерча тІема юкъе массехказа човнаш яь вар, хІаьта 2023 шѣра маьтсела бетта 15 дийнахьа тІема декхар кхоачашдеш, цун валар хилар Украине. Из дІавеллав ше кхийнача юртарча СоагІапчарча кашамашка.

Мехка вицлургвац ший турпал. Карарча хана цун цІи лелаш я СоагІапчара №30 йола юкъѣра ишкол, цун вахарах а тІема гІулакхех а даьккхад докумен-тальни кино. 2025 шѣра Ставропольски края Шпаковски кхален Михайловск яхача шахьар тІа оттадаьд вай мехкахочоа хетадаь сийленг. Цо дийшача тІема училище хьайийллай цун цІѣрах йола дешара класс. Дукха кхетаченаш хиннай цунна хетаяь ишколашка, кагирхой дешаш болча кхыча моттигашка. ХІаьта цун дезалга бІарглокхаш, цунна эшар лоаттадеш я вай паччахьалкхе. Боканаькъан Мустафай дисад кхо бер, сѣсаг.



Хамхой Дауд

Хой хьона?

- Тха классерча йиҠига сога фу аьлар хой хьона?

- Хац сона-м, сона сенах хов из? - йоах нане.

- ЖӀале баге я из хьаяр, Аза, аьлар. Фу баге я из, жӀале баге яхар?

- Из, даьра, я йоагӀача а, ца йоагӀача а, шийна тӀадоацар дувцаш, саца цаховш, массахана лееш яр, - йоах нане.

- Даьра, кхы-м еттаргьяц хьона аз баге дукха, кхы аргдац сога цхьан-не а жӀале баге я, аьнна, - йоах Азас. - КӀорда-м баьб ераш, гӀалаташ лехаш.



Гудантанакъан Д. сурташ



Хоза вий со?

- Нани, хоза вий со? - хетт даь-нанага Гийсас.

- Хоза веце а, нахал ийрчагӀа-м вац, - йоах нане.

- Тха классерча йиҠига сога фу аьлар хой хьона, нани? БӀагӀара бодж я хьо, Гийса, аьлар.

- Маца аьлар цо из?

- Аз чоалког техачул тӀехьагӀа аьлар цо из.

- Бехк бац, тӀаккха-м моллагӀчо а аргда из, - йоах нане.

Хамхой Ж.

Къовсам

Іа, дорхденна,
Блаьстех леташ;
КорзагІдаьнна
Хъувзаш да;

Лай чоалпашца
Кхай тІа дужаш,
ТІаккха михца
Берзах увгІаш.

Лехкаш морхаш
Сигала да,
Малх лечкъабеш
Денгара.

Блаьсти а яц,
Іанна ка луш,
Ший бокъо
Дика ховш из я.

БІарчча кІира
Хъийза, кыйса
ТІехъашкадаьлар
Бирса Іа.

Ший хозалца
Дуне къондаь,
Йолаелар
Блаьсти коа тІа,
Ший кІаьдача
Боларца.



Ломи, Прометейи, пиллеи

Лом Прометейга латкъаш хиннад: цо ше доккха, куц долаш, бага ира царгаш, когаш тIа унзара мIараш йолаш, оакхарашта юкъе низ болаш кхолларах.

- Амма, - оолаш хиннад цо дIахо, - иштта доллаше а боргIалах кхераш да-кха со.

Прометейс цунна духьала аьннад:

- Зехьа латкъ хьо сона! Сай низ дIа мел кхоачаш дола хIама аз хьона деннад; хьа дог сов кIаьда хилар да хьох дахар.

Ший кхела раьза доацаш, сов зовза хиларах саготдеш, юххера шийна теха дала лаьрхIад ломо. Цун уйла еш новкъа гIолла доагIаш, пилла кхийттад цох, фуд-малад хаьтта, дахар-денар дувца эттад ераш шиь. Даим лергаш хьедеш дола пилла зийча,

ломо хаьттад:

- Фу даьд хьона, уж лергаш даим хьувш хIанад хьа?

Цу хана пиллан тIагIолла гобоахаш лелаш хиннаб чIиркх оала мозилг.

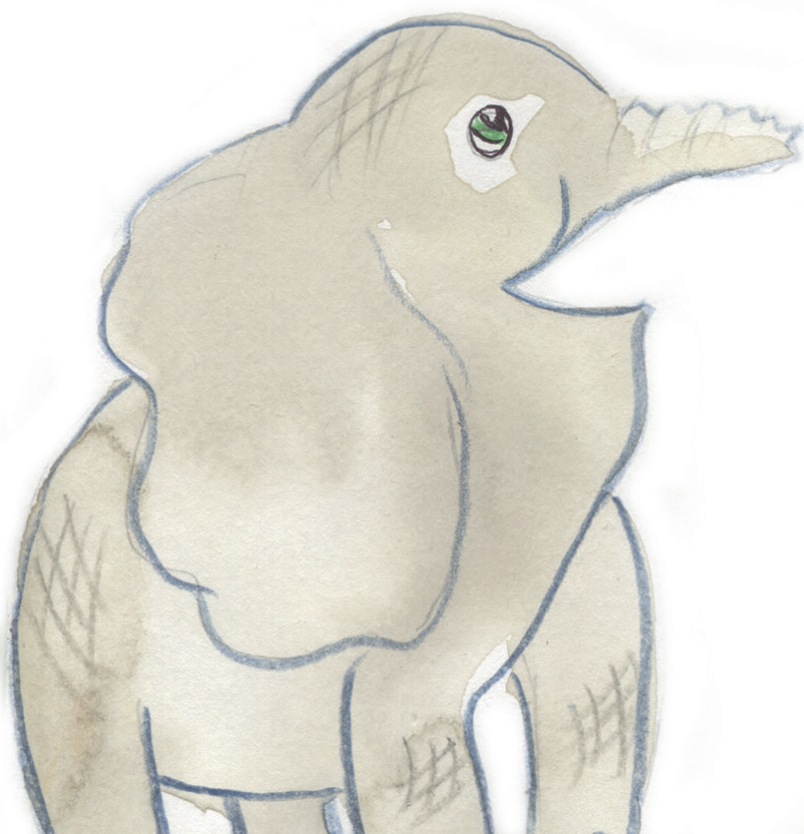
- Гой хьона, - аьннад пилло, - из дIара «зув», яхаш, лела паькъарг? Лоацца аьлча, из лерга чу боде, со лергда.

ГIаддахад из хеза лом:

- МалагIча гIулакха леш да со? Со-м ираз долаш ма хиннадий, цу зIамигача мозилга юхе боргIал миссел!

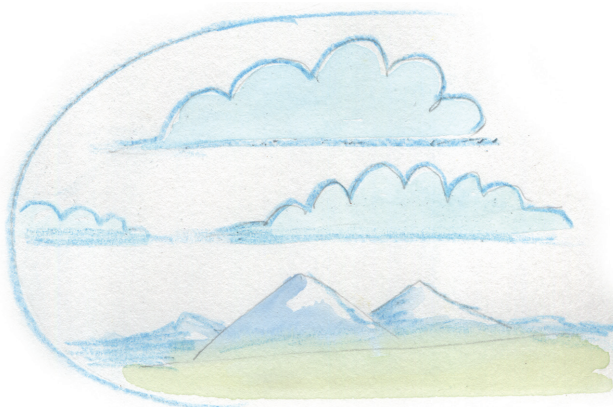
ДIахьажал хьо: мел низ болаш ба мозилг, нагахьа санна пилла а цох кхераш дале!

Таржам даьр
Iарчакханаькъан Сали.



Овшанаькъан М.

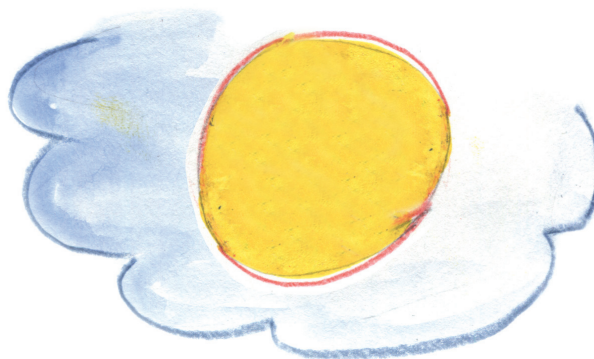
Сигала гюлла тоаба йоагла,
 Деха галеш дахьаш йоагла,
 Дукхача хана хул вайна гуш,
 Дехача галех хий ухаш.
 (Морхаш)



Гаьна-гаьна гуш да дуне,
 Шура моахкаяьй, цлаьхха, цхьанне,
 Хланз-м хьагуш хлама дац,
 Мала бехке ва вайна хац.
 (Джох)



Тха цленал лакхагла цу сигала,
 Ючууллаш я цхьа сискал.
 (Бутт)



Маьлха лоламагла из ше латт,
 ВорхI бос бола цхьа хоза Iад,
 Морхаша малх шоаш дIахьулабу,
 Iад довш, цатоам вайна бу.
 (Селалд)



Кроссворда дашхаргаш:

ПХОРАГИА: 2. Гургал. 4. Алап. 6. Зама. 7. Марс.

УРАГИА: 1. Мура. 3. Аза. 5. Бада. 7. Мочхал. 8. Сом. 9. Гюл.

Оттаяр ва Даканакъан Мухмад, УЦ
«Дийлла дуне», 6 «а» класс.

Кроссворда хаттараш:

ПХОРАГИА:

2. Ишколе бетт из. 4. Дешашца лел из. 6. Йшаъха.
7. Гадамаш хьокха гIирс.

УРАГИА:

1. Циск хьоасташ оала дош.
3. Кхалсага цIи. 5. Тхов-на кIалха ба из. 7. Iатто массаза хьекхаду фу?
8. Гаьн тIа хьахулар фуй? 9. Мангала Iерж.



Кроссворда дашхаргаш - 15-ча
оагIон тIа



Дошлорг

Гол (я) – косовище.

Мотоиччархо (ва) – мотоцикл.

Паькъарг (в, я, ба) – пигалица.

Пилла (да) – слон.

Туп (я) – рулон чего-либо.

ЦазанIелг (ба) – мизинец.

Чоалкор (ба) – подножка (тайное вредительство).

ЧхьагIалкх (я) – шакал.

Чиркх (я) – комар.

Чайтоанг (я) – медвежонок.



Детский журнал «Селаад»
(Радуга) №5 (394), 2026 г.

Учредитель:

ГАУ РИ «Издательский дом
«Сердало».

Издается с сентября 1986 года
на ингушском языке.

Зарегистрирован Управлением
Федеральной службы
по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций
по Республике Ингушетия.
Регистрационный номер
ПИ № ТУ06 - 00029
от 19 сентября 2019 г.

Главный редактор

Гагиева М.М.

Художник: Д. Гудантова

Дизайн: И. Курский

Сдано в набор 15.05.2026 г.

Подписано к печати 18.05.2026 г.

Дата выхода в свет 22.05.2026 г.

Формат 60x84 1/8.

Бумага офсетная.

Печать офсетная.

Уч.-изд. л. 2,2.

Тираж 2000.

Адрес редакции и издателя:

386101, Республика Ингушетия,

г. Назрань, пр. И. Базоркина, 60.

Сайт: selaad.ru.

Email.: selaad.ri@mail.ru

Телефон: 8 (8734) 77-11-84.

Отпечатано

в ООО «Бланкиздат»,

357600, Ставропольский край,

г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.